

ԲԱՆԱԿԻ ԱՄԱՐԴԱՅԱՅԻ

"ՀԱՆԴԵՍ ԱՄԱՐԴԵԱՅ"
(Յորելի Յ. Յուլօմաթեան, թի 10-12, 1961)

Հանդես Ամսօրեայի 1961 տարւան 10-12 թիւր նոխ ու բովանդակալից հատոր մընէ, որ լոյս ընծայուած է թերթին 75ամեակին առիթով։ Վիշնինական Մխիթարեան Միաբանութեւը 1911 թիւրն ես հրատասակից հայագիտական խոչոր ժողովածոյ մը, իր ի Վիշնինա հաստատման հարիրաժեակին (1811-1911) և հանդէսին 25ամեայ լրջանին (1887-1911) զորդ առիթներով։ Խոկ 1949ին, Հ. Ներսէս Ակինեան հանդէսին 4-12 թիւրը նույիրեց Մխիթար Արքահօր, Նշելով անոր մահուան 200 երորդ տարի դարձ (1749-1949)։

Ներկայ հատորը յատկանշական է այն երկոյթով՝ որ յօդուածներուն մեծագոյն մարդ գրուած է տատար գիտականներու կողմէ։ Եւ մարդ կը հրանայ ի տես այն խոր հետաքրքրութեան, զոր տատար ու առանձմանէրներ ցոյց կոռ տան հանդէս հայագիտութեան, մասնաւարարուր հայ լեզուարանութեափն։ Յաշտանագէս Մխիթարեան Հայրեց իրենց անդն ու իրաւունքը դիմուծ են այլոց։ Միայն Հ. Ն. Ակինեանն է որ յօդուած մը ունի Բազմավաստակ այս բանսկրը, որ Մխիթար տօնագիրը համարիտ տանձին լիցուած էր, գրախոսուող համարին մէջ հազիւ էջ մը գրած է, որպէսհամանցեալ մէնք աչքի ակարութեան պատճառուու անզորդութեան գատապարաւած էր։

Մեծ արժէք է Հանդես Ամսօրեայի առջ բացապիկը։ Կը բովանդակէ կեզուարանական, մասնեագրատկան, բնագրական, ձեռագրա-մանրանկարչական և աշխարհագրական հմտաքանիքուածները։ Սարորի վանոնք մի առ մի կը ծանօթացնեմ ընթերցող հասարակութեան։

Հաւաքածան կը բացուի Յ. Ճ. Ալիբունի օջնի մը առ միւր յօդուածով (էջ 389-414)։ Տօնք՝ Հանդես Ամսօրեայի 75ամեակն է, որուն Ալիբունի ես կը մասնակցի։ Գիշեալիկ կերպիւ Ներկայացնելով հանդէսն ու

անոր մշտակները։ Արգար է իր հաստատումը թէ և հանդէս Ամսօրեայի շնորհիւ էր որ վիշնինան դարձաւ հայագիտութեան ուխտատեղին, որուն պիտի գիմէրն Մարկուարափ և Մէյէփ պէս գիտնականներ լուսաբանուելու համար, Ատրչիկավոգի նման գիտաւուներ ազգիւր ճարիչու, ու Ֆրանց Վէրֆէլ կարենալ պատմելու համար աշխարհին հայ ժողովուրդը իր հոգեկան արժեքներուն մէջօ (էջ 398)։

3. — Էջ 415-424. — J. Molitor, պրոֆեսոր ի Բամբերգ, գրած է «Յովհաննու Ա. Թղթոյն հին վրացական թարգմանութեան հայկական սկզբանզրիւրը» (գրմ.)։ Յօդուածագիրը ասորական հետքեր կը գտնէ Յովհաննու Ա. Թղթոյն հին վրացական թարգմանութեան մէջ և կ'եզրակացնէ այսպէս։ Աննըմբոննելի է որ այս մտանանշուած ասորական ընթերցուածները հին վրացական թարգմանութեան մէջ ուղղակի կարենային գոնոսի՝ առանց հայկական միջնորդութեան մը» (էջ 424)։

3. — Էջ 425-440. — G. Garitte, Լուվինի համարանի գասախօս, «Ս. Աթանասու տօնական թուզթերուն հայկական մէջներութերը» (Փրն.) յօդուածով կը գննէ ու կը ներկայացնէ Աթանասի տօնական թուզթերուն այն հատուածները, որոնք իրը յառաջբերում պահուած են Տիմոթէոս Կող զի հակնառութեան հայերէն թարգմանութեան մէջ, թիւով ութե (չորս կը գտնինք նաև Անիկ Հաւատոյի մէջ)։ Գիտնականը հայկական թարգմանութեւը համեմատած է ասորական թարգմանութեան հետ և այն եղանակութեանները շատ հարազար և տատացի են» (էջ 439)։

4. — Էջ 441-448. — J. Muylldermans, Լուվէնէն, սոորագրած է «Անուրը-գրական այսաջերութերը Եւագր Պոնտացոյ Այտիրհետիւսի հայերէն թարգմանութեան» (Փրն.) ուսութեանսիրութիւնը։ Յօդուածագիրը կը հաստատէ որ Եւագրի հայ թարգմանիւը օգտագործած է Ս. Գրիգ (յատկամանիւ) առաջին թարգմանութիւնները, որ տարրեր է երկրորդ թարգմանութիւններ (Հրաս. Հ. Զահրաբեանի)։

5. — Էջ 449-466. — L. Leloir, «Ռ մասնագիւ մըն է Տատիանոսի և Եփրեմի

զործոց, ունի հետեհալ գրութիւնը. և Ա. Եփրեմի քրիստոնարանութիւնը՝ իր Համարաբառի մեկնութեան մէջը (Փրկ.):

6. — Էջ 467—476. — Հայոպպի Ս. Տումանով զրուծ է Անուան-Մովսէս Խորենացիի Խուտկամնի մասին (անգլ.): Անուան-Մովսէսս բացատրութիւնը արդ էն կը յայտնէ յօգուշտագրին զիրքաւորումը Խորեն ցիի հարցին Կետամամբ: Կոնքիրի (1). Ա. Մալխատականի (2), Նորայր Բիբի զայ զայիրի (3). Ա. Գ. Արքանամենի (4) և Զ. Անառեանի (5) սպառիչ ուսու մասիրու թիւններէն եւք, կ'ակնկալու որ այլն Խորենացիի ժամանակը չէնի ասարկայ պիտի շրւայ: Պր. Թումանսփ կը ջանայ Խորենացին զարձեալ տեղափոխել 8—9րդ դար — Տրդի վերջը կամ Արդի սկիզբը: Իր նոր փաստարկութիւնը այն է՝ որ Խորենացի Բագրատունիներուն կը վերագրէ Առուր-զրական կամ Դաւթիւնան կին ծազում մը ինչած միւս առարկու թիւնները արդէն ժամանակին հերքը ած են: Ըստ իրեն, Բագրատունիներու ծագման վերաբերեալ աւանդութիւնը կազմաւուած է Ը. զարուն, երբ առաջին անգամ լրաւով ակնարկութիւններու կը հանդիպինք վրացական զրականութեան մէջ (տես Կատառութիւն Զուանչըրի): Այս զիտագութիւնը ի հիմանէ կը տապալի և բուրզովն անզօր փաստ մը կը զանայ: Երբ զիտել տանք՝ որ

ա) Առանձին նախարարութիւններու ծագութ նոյնի հետաքար և Դաւթիւն սկրունդին կապիւրու աւանդութիւնը կարծուածէն աւելի կին է: Բայ է յիշել որ ո՛չ միայն նախարարութեանց, այլև ամբողջ Կայ ժողովուրդի ծագութ մը արդէն Ե. զարուն կը կապուէր նոյնի և այլուն Աղամամի: Խորենացիի քամանակը եթէ վիճելի է, բայցորշ է կորիւնի շըջանը: Արդ, Ե. զարու այս մատենագիրը եր գրքին սկիզբը (6) Աղեանազեան

ազգ կը կոչէ հայ ժողովուրդը: Ասքանազեգրայրին էր Թորգումի, որ իր կարգին նուխացր կը համարուէր Հայոց (1), որդին Գամերի, Խոսը Յարեթի, Խոնչորդին նոյնի սերնեղէ Աղամի (2): Նոյնի շատաւիզէն լինեան Ծովակի (ամսումընը Ս. Կոյո Մարգարի) և անոր նախանձողը՝ Դաւթիւն մարգարէ (3):

բ) Խորենացիի իրը պատմաբան տիրապետող մէծ զէմք մը եղած է Անցրկով. Կոսի մէջ՝ Անոր պատմութիւններէն և ողջութեաններէն եւ ողջութեաններն օգարւած են ոչ միայն շարք մը հայ պատմիչներ, նոր, այս վրացի ժամանակիները Հետեարաբ Բագրատունիներու ծագման վերաբերեալ աւանդութիւնը ոչ թէ Խորենացին ու բիշներէ առած է, այս ուրիշները իրմէ չաղած պիտի ըլլան:

7. — Էջ 477—494. — Մ. Ա. Վ. Ժ. Օւդենրիյն, գասախոս Ֆրիբուրուրդի համալսարանին մէջ, որ մասնագիւտ մըն է Հայոստանի Անդիմունքներու և Գամբինիկաններու պատմութիւնն, զրած է՝ «Բնագրիք պատմութիւնն պատման Ս. Գրիգոր Լուսոււրիք և Ա. Հարփումիւնց» արքելուակայ Անդիմունքներու և լատինացած Կրիկեցիներու մօտ, և հարաւային Բոտալիու մէջու (զրմ.): Գրտնկանը հրատարակած է նշուած պաշտման շարականները, սաղմանները, բնիքրցուածներն ու աղօթքները՝ բառ ինը ձեռագիրերու:

8. — Էջ 495—510. — Մեսրոպ Վ. Գ. Գրիգորեան, ասպեկտ զրովը: Շնոր սատուած մակաղաթիւայ Յայումանուրք մը Հանգոնի Բրիտանական Բանկարանին մէջ վերհագրի տակ, մանրամասնութիւններին այցուցած է 1652 թաւականի նկարազարդ ձեռագիր մը: Համարեա միւնիոյն ժամանակի Դր. Դաստեւէթ հրատարակեց նոյն մատնին անզիներէն մէկ նկարազարութիւնը (4): Հետաքրքրական է որ ձեռագրին մուտքանը, որ երկու և երրորդ մասով չնշուած է, երբէ նկարագրողներու ալ կոչմէ որոշուած է իր 1652:

(1) ՀԱ, 1894, 1902—1903:

(2) Նորենացաւ առեղծուածի ուուշը, Երևան, 1940:

(3) Մակի, 1898:

(4) Նորենացաւ վերացրուած Աշխարհացոյցի նարցի տուշը, Երևան, 1940:

(5) Այսոյ անձնանանների բառարան, Երևան, Գ., 1946, էջ 421—434:

(6) Տես Ս. Արքշեանի հրտակիթը, Երևան, 1941, էջ 22:

(1) Տես Ազրաբանզեղոս, Համաւածք 16, 776, 780:

(2) Գրէ Սնինդոց, Ժ. 1—3: Ա. Մանգարաց, Ա.

(3) Աւեառան Ղուկասու, Գ. 23—38:

(4) Dr. C. J. F. Dowsett, «An illuminated Armenian monogram (A. D. 1652)», *The British Museum Quarterly*, Vol. XXIV, No. 3—4, pp. 87—94

Յօդուածիս ձեռագիրը արդէն տպարան յանձնուած էր, երբ նոր տեղեկութիւններ գուայ Յայսմառուրքիս ստացողին՝ Զաքարիա իշակի Փայի, և զրիչին՝ Տ. Աւաչատուր քահանայի մասին, զանոնք կը նշանակեմ այստեղ:

ա) Զաքարիա իշակի Փայի և Տ. Աւաչատուրի մասին կ'ակնարկէ ու կը պատճէ Երբեմի Ֆէլիքսի Բնեան՝ իր Օրագրաւրան մէջ, 1654-9 թւուականներու ներքին⁽¹⁾:

բ) Զաքարիա իշակի Փայի կ'երդաստանի մասին մանրամասն տեղեկութիւններ Կանան Անկիւրիոց ձեռագրաց մէջ⁽²⁾:

գ) Զաքարիա իշակի Փայի ստացած ուրիշ մէկ մանրանկարեալ ձեռագիրը, Աւետարան՝ գրչագրեալ 1670 թւուն Գաղատիոյ Ս. Աւաչատած ածին վանքին մէջ, Հ. Յ. Մըսքրեան ներկայացուցած է Հանգես Անօսեայի այս բացադրին մէջ (էջ 968 և շար.)։ Այդ մատանը ներկայիս սեպհականութիւնն է Զինուառ վանքի մատենադարանին (թիւ 22° լուս Քէլիչեանի ցուցակին):

9. — էջ 511-514. — Dr. J. Friedrich, Գերլինի համալսարանի գասախօսներէն, գրած է՝ «Երկու խոռոխութ-ուրարտական համբաւատ բառեր» (գրմ.): Ակնարկուած բառերն են՝

ա) Առու. սկրի և ուրարտ. սկրի ռութք. ·

բ) Խոռո. սալա զգուստոր և ուրարտ. սիրն կամ մայր. քոյր կամ զուօտ(9): ·

10. — էջ 515-520. — Dr. E. Schütz, Հայագիտութեան գասախօս Պուտափէմի համալսարանին մէջ, գրած է՝ «Հունգարիայի կատար, Հայերէն կատարան» (գրմ.): Կատար բառը, լատ գիտականի տեղեկատուութեան՝ իր անձնանուն գործածուած է հունգարիային ԺԷ. - ԺԳ. գորիու գուերաթղղոյն մէջ։ Հայերէնի մէջ յատուկ անուն չէ, այլ հասարակ բառ մը, որ կը նշանակէ Երազաքապեա, կողմապեա, կուսակալս, թէ՛ Հայերէն և թէ հունգարիային ինդրոյ տառարկայ բառերը կու գան լատիններէն, բիւզանդական յունարէն հետօնա, սքազաքապեա, զիլմառուրք բառի միջնոր-

(1) «Օռագորութիւն Երևան Ֆէկէփի Քօմիւնեանի», Հրա. Մեսրոպ Արքեպոս Նշանեան, Երևանէմ, 1939:

(2) Տես Բարդէն կրտ. կիւլէսէրեան, Ցածցակ Ձեռագրաց Անկիւրիոց Կամին Վանուց և Երշակից, Անթիւրաս, 1957, թ. 155 և էջ 770-772:

դութեամբ, և կը վկայեն Հայոց և Հունգարացւոց բիւզանդական բանակին մատուցած ծառայութեանց մասին։

11. — էջ 521-530. — W. Vycichl, Ժընէէն, զրած է՝ «Այսպէս կոչուած Ալֆարիմի օրէնքը Հայերէնի և այլ արեւելեան լիզուներու մէջ, անոր ծազման բացատրութիւնը, ինչպէս և պատմութիւն մը կ. Պոլսէնց (գրմ.): «Ալֆարիմի օրէնքը» («Aleph-Beth-Regel») յօգուած ագիրը կ'ուզէ ըստ անուններու դասաւորմանը յիշատակութիւնը, ինչպէս՝ հաց-մաց (= հաց և ինչ որ հաց չէ), աթոռ-մաթոռ (= աթոռ և ինչ որ աթոռ չէ):

12. — էջ 531-540. — Dr. H. Vogt, Կամալսարանական գասախօս Սոլոյի մէջ, գրած է՝ «Հայերէն ու գրացերէնը» (Փրն.):

13. — էջ 541-544. — Dr. J. Knobloch, Խորրութիւնաբանի գասախօսներէն, ունի Հայերէն երկին և երկիր բառերու մասին յօգուածը (գրմ.): Այս բառերը կը վերլուծէ՝ իր ա) erkin < *erd-w-i-ni-s (կամ *erd-wen-i-?), բ) erkir < *erd-w-i-ra (*erd-wer-ia?), կը կապէ Աւետարայի արևի գետանունին Այս ստուգարանութիւնը շատ համոցիչ չթուիցաւ ինձի:

14. — էջ 545-548. — Prof. A. J. V. Windekkens, Լուգէնի համալսարանէն, գրած է քանի մը առարկութիւններ Սոլտայի բառապեհութեանց գէմ. աՀայերէն երեք բառերու մասին (Փրն.): — ա) միթր (գառազան). սպէտք է, կը գրէ, վերտպանալ Հիւրշմանի հին մէկնարանութեան, որ է հնդ. bhitro > հայ. բիր: բ) սկամուրը. կը կապէ հնդ. gumuria, ճամբրայ (հնդ. *gumē = սերթալ, գայլ), և կը թիւազրէ համեմատել ընդ սահս. ga'ntu = գոնացք, ճամբալ, և զոթ. gums < gum-is = հասա, հասուում: Հաս իս, սկամուրը բառի վերջական ստուգարանութեան համար հարկաւոր է հաստատապէս որոշել անոր սկզբանական ձեր, որ կընար լինել սկամուրը (հմմա. ժագովրդական սկամուրէնց ձերին հայ), սկամբրունց ժամեն Bruggeի ստուգարանութիւնը) և կամ սկամուրէնց Որոշ չէ թէ ուրջութ անհան մասնիկ մընէ է, թէ տարրեր բառ մը + սերէ տարրեր մընէ է, միացած «կամ»-ին (gem), այս բառագային ես վերտպահօրէն կ'առաջարապարագային:

կեմ սուրջնը իրը մասցորդ որբուջքի համեմատել լնեց գրե. brücke, և անգլ. bryeg և ն. անգլ. bridge համարժությունը և Հոգմա. զայր կը բացատրէ տոխարերէն onolme (սկի), գանձի էակը) բառի օժանդակութեամբ:

15. — էջ 549—562. — Dr. V. Pisani, պրոֆեսոր Ապալանդի համալսարանին մէջ, դրամ է՝ Անտուան օրպիս բաշխող և հայերէն աստված (պրմ.). Յօդուածակիրը աստված բառը կը վերլուծէ իրը առ-ռուած, և առը կը կապէ Asura աստվածանունին:

16. — էջ 563—612. — Dr. O. Haas, Վիեննայի համալսարանի գաստիոններէն, և Հայ լիգուի համապատմութեան չուրջն (պրմ.) յօդուածազ կը քննուրէն հայ-փոխագոկին լիզուական յուրաքարութիւնները:

17. — էջ 613—630. — W. Belardi, Լավոլիի համալսարանէն, դրամ է՝ սէրին հայերէն պատով սկսոց բասերու ծագման մասին (իսլ.).

18. — էջ 631—640. — E. Benveniste, Փարիզի Collège de Franceի պրոֆեսորներէն. «Եւմարք հայերէն պեսով կազմուած բաներուն վրայ» (Փրմ.). զրութեան մէջ յառաջ կը բերէ շարք մը բաներ, դիտումներ ու գատումներ կ'ընէն, և վերջաւորութեան կը մատնանչէ որ իրանական թագ (pati) բառը առանձնատպէն զոյսւթիւն չանի պարուերէնի մէջ, այլ միայն բարդութեանց մէջ կը պահուի, մինչ հայերէն լիզու իրը անկախ բառ մը՝ լայն զործածութիւն ունի:

19. — էջ 641—656. — Dr. P. G. Scardigli, Հռոմի համալսարանէն, «Երեսոյթներ հայկական սուսագարանութեան» (պրմ.) յօդուածազ ընդհանուր տեսութիւն մը՝ կ'ընէն հայերէն լիզուի իրանական և ասորական փոխառութեանց չուրջ:

20. — էջ 657—684. — G. Bolognesi, Միլանոյէն, դրամ է՝ «Նոր դիտութիւն իրաներէնի հայերէն լիզուի վրայ ունիցած աղդեցութեան մասին» (իսլ.).

21. — էջ 685—696. — Dr. W. Brandenstein, դասախոս Գրացի համալսարանի, «Հայոց ծագումը» (պրմ.), յօդուածին մէջ կը քննէ հայ-փոխական ցիկային կապակցութեան հարցը:

22. — էջ 697—722. — Dr. F. Hancar, Վիեննայի համալսարանի պրոֆեսորներէն. «Անրարատացիներու սրբազն ծառը Հայանայկական շըջանին» (պրմ.).

23. — էջ 723—732. — Հ. Պերպէրսան, սՅումանեան քանի մը վատերագիր ևսթան, պուրի Հայոց եկեղեցիներէն սմանց մասին յօդուածազ կը մատնանչէ Կ. Պոլոսյ Հայոց Աստրա Մատուատըր (Ա. Գևորգ ի Ասմաթիա), Փամագրիք և Պարամու. Ս. Հրեշտակապիտ եկեղեցիներուն մասին քանի մը վատերագիր կը բարձր գործ հրատարակած են. F. Babinger, A. Refik և C. M. Reshid-B. Kütükoglu, Թիւրքիոյ արխիվներուն մէջ անկանակած մէծ թուով փաստաթուողթիք կան ոչ միայն Կ. Պոլոսյ, այլև առհասարակ Թիւրքիոյ Հայոց եկեղեցիներուն, պատրիարքութեան և եկեղեցական-ապօպցին կեանքին վերաբերեալ. զորս մի օր օւսու մասայիրի և հրատարակի պէտք է. B. Lewis, Հայուննի համարատանէն, հետափուզկց Թիւրքիոս Պատական Արխիվներուն այն վատերագրերը, որոնք նոր լոյս կը սփուէին Թիւրքիոյ Հրէց պատմութեան վրայ և զանոնք հաւաքից յատուկ հատորի մը մէջ. Խոզ պիտի ընէ նոյն աշխատանքը Հայոց համար ... :

24. — էջ 733—756. — Զ. Պառուկան. «Ակրիպկան Հայուստանի վաճառականութիւնը» (Հայուստած մը հեղինակին Ալիկիկան Հայուստանի Կոմիտանի Կոմուներ զիրքէն):

25. — էջ 757—854. — Dr. Z. Oberynski (ասացնորդ). զրամ է՝ ընդպարձակ ու շահեկան յօդուած մը. «Ակնաւայերը և անոնց Ակնորէան արքապիտակապասը ի Եազզովից (Jazlowiec)» (պրմ.):

26. — էջ 855—868. — G. Dumézil, Փարիզի Collège de Franceի գաստիոններէն. «Հայը և Զերքեկ իշխանը — «coubykh» պատմուածք» (Փրմ.):

27. — էջ 869—878. — Dr. C. J. F. Dowsett, Հայազիտական առարկաներու դասախոս Լոնսոնի համալսարանին մէջ, զրամ է՝ «Անհիմանս Ա. Պատրիարք Կոստանդնուպոլոյ և զինք գատապարուզները» (անգլ.): Յարգիլի գիտականը, օգտագործելով յատկապէս Օքաֆորտի Բազիկան մատինագրարանի Laud. Or. 35 հայերէն ձեռապիր Սակմուսարանի յիշատակարանն ու յիշատակազրութիւնները, կը ճշգրուէ Կ. Պոլոսյ Անհիմանս Ա. Պատրիարքի ժամանակաշանը. Ըստ իրեն՝ Սահիմանու զանքարձացած է 1547ին, իրաւուցիւած 1548 թ. Ա. R. A. R. O. աթոռին վրայ վերա-

Հաստատուած 1551թ։ Հ. Անոնեան^(*) ծա-
խի եղած է թէ՛ Բաղրամ մատենագործակի
լայպ ճառարանի և թէ Ալիշանի Կամենից
աշխատաթիւն փառակրօւն, ասկայն թիւ-
րմացութիւնը բժն երկու պատրիարքներ
չնահած է.

Սահմանոս Պատրիարք Աւլուխալացի,
իր գրչագրած վերոյիշեալ Սագմանարանին
մէջ, ակնարկելով իր հակառակորդներուն՝
իշտ. առ առ բազամ շարժաբան կրեցի ի
ուստ քրանութիւն առ առ իսկ իրենքուն
եւեցած է Եր. Դառնեմ պատիւը կը ստու-
դարանէ առար. ցեղալ = պատապարտել
բայ ներգործական ընդունելու թեան ձեռով.
gawed, իբր պատապարտազ: Բառ կարելի
է առ համեմատել ցաւլա, պատապար-
տազ (անուն) և ցեղալա, պատապարտու-
թիւն ձեռուն հետ:

28. — № 879—962. — Dr. J. Hambroer,
Վիեննայէն. — Հայկական որբանեաւառու-
թիւնը կրօնագիտական առաջարկ մեծամբ զգացմէ.

29. — էջ 963—964. — Հ. Ե. Ակրնեան,
տեղորդիսյի եկեղեցւոյն գուռք յօպաւածով
հրատարակած է Եղբակով Ա. Յովակիմ +
Աննա վանքի տաճարի աւանդաւանձ մէջ
պահուազ երեխուսեայ զրան պատկերն ու
արձանագրութիւնը : Այս գուռք շինուած է
1479 թւուին, սէկուամբ անտրհեաս Յակով
Գրդապետի Երուսաղէմացի լուս :

30.—Էջ 965-984. — Հ. Յ. Մըսքեան. —
Կաղապարոյ հայ մանրանկարչութեան դպրոցը:

31. — էջ 985—1006. — Օր. Արքաբժիկ
Տէր-Ներսէկան։ — Ակիլիկեան մանրանկար-
ական աշխատանք ըթյակ (Վեճենեայի Մշտիմար-
եան Հարց հաւաքածոյի թ. 278 ձեւ պիրոյ)։

32. — έγ 1007-1020. — Dr. J. Jedlicka,
Φραντζίσκος από την οικογένεια των Αργολίδων, γραμμάτιον
της οικογένειας των Αργολίδων, στο οποίο παραχθήσεις
της οικογένειας των Αργολίδων.

33. — № 1021—1044. — Dr. G. Reichenkron, Պերլինի համալսարանի դաստիարակության պաշտոնական (գրաֆ.):

(*) «Հայոց անձն. բանարան», Դ, 1948, էջ 673.

Թիրգհան. — «Թազզթք սիրոյ Նահապետ Կաթողիկոսի»: Երկրորդ նամակը այնքան շղչողուն ածականներով է այնպիսի փռուուց ոնդ մը գրաւած է՝ որ մարդ կը կառածի անոր գտաւրականութեան վրայ: Աւաշգրաւ են նաև հնաեալ եւրոպական բաները: — «Հօլէնս (Էջ 1046) - իսլ. collegio (լատ. collegium). «Քեամբը (Էջ 1048) - զուցէ իսլ. campo (լատ. campus), սպատին. զաշտո. «Զզգիլիս (Էջ 1049) - իսլ. gesuita (լատ. Jesuita). «Վապարից (Էջ 1049) - իրք սպարիկը (լատ. patricius, յուն. patriarchos), գատարն կրօնաւոր»:

35. — № 1051—1078. — Պ. Վ. Պ. Ար-նցեանու, Պուդրեչի համարաբանի հայա-գիտութեան գասահան, գրած է՝ Շապուշտք հայկական տեղագրութեան ու քարտական տե-

զանուններու ուսումնափրութեան» (գրմ.):
Ըստից պղները նկատեցին թէ Յորբիլինա-
կան այս յուշամատեանը որքա՞ն այլովան
ու հետաքրքրական գրութիւններ կը պար-
փակէ: Անկասկած մեծ նիւթ էայ հայկա-
րաններուն համար, որ կարգան, ուսումնա-
փրեն, քննազատեն, և հոլիացնեն իրենց
գիտութիւնը: Մարդ բնականօրէն կէ ասար-
ուի մտածելու թէ օտարիներէ գրուած քանի՛
ուսումնափրութիւններ անմատույց ու ան-

ծանօթ կը մաս հայ զինականութեաւ : Ա-
տենօթ Միթրաբեան հարք Հանդիսին մէջ
թարգմանաբար կը ներկայացնէին այդպիսի
գրութիւններ , սակայն ըստ երեսովն այժմ
ի փանակի չեն կամ միշտցները չունին չա-

բունակելու իրենց գեղեցիկ սպասութիւնը
Ա՞զ պիտի կատարէ այս կարեկոր աշխատանք քը
Հանգէս Անսօնեայի սոյն բացադիկը, որ-
գար և յիրաւի արժեքաւոր նուանում մըն-
է հայագիտութեան մարզին մէջ։ Փակէն
առաջ համեստ գրադասականս, կը փա-
փաթիմ խորին չնորհակալութիւն յայտնե-
մի խիթ արեան միքարանութեան պես Գիրա-
պայծառ Մեսորով Արքեպս։ Հապողեանին,
որ արտօնած է այս մեծ ածախս հասորին
ապագրութիւնը, և Գիրպ. Հ. Հ. Անկա-
նին ու Հ. Վ. Խնդիրից եանին՝ օրոնք մրա-
ծանուն խմբագրած են զայն։

ԱՐԵՎՈՅ Վ. Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

16 Օգոստով
Դամինի կաներ